

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา

ตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ : กรณีศึกษาในชั้นศาล

**Process Restorative Justice and the Criminal Dispute
the Spirit of the Constitution : Case Study in Court**

เกียรติยศ ศักดิ์แสง (Kiattiyot Saksaeng)¹ ภาณินี กิจพ้อคำ (Paninee Kijphorkaa)²

ภาณุมาศ ขัดเงางาม (Panumas Khudngowngam)³

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการ และเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อศึกษาถึงการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาลทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ สำหรับคดีอาญาอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลนับตั้งแต่ยื่นฟ้องจนถึงก่อนศาลมีคำพิพากษา เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล เพื่อศึกษาหาแนวทางแก้ไขปัญหาคดีอาญาที่ระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลตามรูปแบบที่เหมาะสมและให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ระเบียบวิธีวิจัย คือ วิจัยเอกสาร หรือวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และมีการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกสนับสนุน จากการศึกษาพบปัญหา ได้แก่ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมเพื่อการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ระเบียบศาลว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีของศาลที่ขัดต่อหลักการตราฎ และปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล เสนอแนะให้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการบัญญัติกฎหมายกำหนดรูปแบบการไกล่เกลี่ยผู้เสียหาย-ผู้กระทำผิด

คำสำคัญ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การระงับข้อพิพาทคดีอาญา

1 นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช lex.cccolaw@hotmail.com

2 รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช paninee_@hotmail.com

3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Kpanumas@yahoo.com

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

Abstract

The purpose of this thesis is to study the concepts, the theories, the principles, and the spirits of the constitution of the kingdom of Thailand, relating to the Restorative Justice Practice, for the purpose of studying Restorative Justice Practice in Criminal Dispute Resolution in Courts of Thailand and Foreign, countries for the criminal cases being on process of the court's consideration which is from the stage of entering a charge to the stage before deciding the cases to study and analyze the problems of Criminal Dispute Resolution by Restorative Justice Practice in court of justice, to study and find out the appropriate resolving methods, complying with the Spirit of the Constitution of the kingdom of Thailand, for Criminal Dispute Resolution by Restorative Justice Practice in court of justice. Research Methodology is Documentary Research or Quality Research and The depth interview support. According to the thesis study, The problems are: "The Legal Problems of stipulating the judicial administration rights in Criminal Dispute Resolution by Restorative Justice Practice in courts of justice", "The Legal Problems of enforcing the court's regulation in "Peace and Mediation Procedure" contradicting to the enactment's principles", and "The Legal Problems of practicing Criminal Dispute Resolution by Restorative Justice Practice in courts", Suggested fix The legislation specifies a form of Victim-offender mediation (VOM)

Keywords : Restorative justice, Criminal dispute

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

การระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดย “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)” นั้นมีอยู่หลายรูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบการไกล่เกลี่ยผู้เสียหาย-ผู้กระทำผิด (Victim-offender mediation (VOM)) รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (family group conferences (FGCs)) รูปแบบพิจารณาแบบล้อมวง (Sentencing Circles) รูปแบบคณะกรรมการบูรณาการชุมชน (Community reparative board) ทั้งนี้ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)” ใช้เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ฉะนั้น “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)” ไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมไทย ในอดีตสังคมโบราณไม่ว่าเป็นการระงับข้อพิพาททางแพ่งหรือการระงับข้อพิพาททางอาญา จะมีการระงับข้อพิพาทข้อขัดแย้งโดย “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)” จะมีผู้เฒ่า ผู้แก่ คนที่เคารพนับถือในเครือญาติหรือชุมชนนั้นๆ ของแต่ละฝ่ายมาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแก่คู่ความหรือคู่ขัดแย้ง แต่ต่อมาเมื่อสังคมมีความเจริญขึ้น มีผู้คนมากขึ้น สังคมซับซ้อนขึ้น ข้อขัดแย้งก็มีมากขึ้น การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในลักษณะข้างต้นจึงไม่อาจจะกระทำได้

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทย แต่เดิมมีกรอบแนวคิดหาวิธีป้องกันปราบปรามผู้กระทำความผิด ตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคมโดยลงโทษเพื่อป้องกันปราบปรามข่มขู่ยับยั้งไม่ให้กระทำความผิดซ้ำอีก เพื่อให้ประชาชนรู้สึกปลอดภัย สังคมจะได้สงบสุข แต่ก็ปรากฏว่ายังไม่อาจแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างจริงจัง อาชญากรรมกลับมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ มีการกระทำความผิดร้ายแรงขึ้น ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษกลับมากระทำความผิดซ้ำ ประสบปัญหาคนล้นคุก เหยื่อหรือผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาเท่าที่ควร ผู้กระทำความผิดพ้นโทษกลับมาที่ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมได้โดยปกติสุข กรอบแนวคิดดังกล่าวก็ได้เริ่มเปลี่ยนไป หลายประเทศคิดหาวิธีการแก้ปัญหาใหม่โดยมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขฟื้นฟูตัวผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำผิดสำนึกในการกระทำ ไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำ ลดความหวาดกลัวของสังคมและผู้เสียหายต่ออาชญากรรมโดยการฟื้นฟูความสัมพันธ์สร้างสมานฉันท์ระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายและชุมชน ทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาชดเชย เกิดความพึงพอใจ ทำให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมกลับอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุขอันเป็นที่มาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

สังคมโลกให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมาเป็นอย่างมาก ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) นั้น ได้ถูกพัฒนามาตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ.1970 โดยองค์การสหประชาชาติได้ให้ความสนใจและส่งเสริมในการนำยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีอาญา เพื่อให้ผู้กระทำความผิดชดเชยเยียวยาความเสียหาย และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนกับผู้เสียหายและชุมชน รวมทั้งได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมอย่างสมานฉันท์ ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันประสบปัญหาอาชญากรรมเพิ่มขึ้น มีผู้กระทำความผิดซ้ำ คนล้นคุก และผู้เสียหายไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร ประเทศไทยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหา โดยให้ความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในระยะเริ่มแรก ได้มีการเคลื่อนไหวในวงวิชาการ ได้ผลักดันให้นำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แนวคิดดังกล่าวได้บรรจุในแผนแม่บทกระทรวงยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2547-2549) และให้

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

หน่วยงานที่มีความพร้อมนำโครงการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ สำหรับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเริ่มนำไปใช้ครั้งแรกกับการกระทำความผิดอาญาของเด็กและเยาวชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550¹ ในอดีต กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐด้านกฎหมายและการยุติธรรม ไว้ว่ารัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้องรวดเร็ว เป็นธรรม และทั่วถึง ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือและให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพโดยให้ประชาชนและองค์กรวิชาชีพมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย ทั้งยังบัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่ายสะดวกรวดเร็วและทั่วถึง ด้วยข้อผูกพันตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว ทำให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องดำเนินการตาม โดยเฉพาะศาลยุติธรรม ประธานศาลฎีกาได้มีนโยบายการบริหารศาลยุติธรรม 2555-2556 กำหนดให้ศาลสนับสนุนการระงับข้อพิพาททางเลือก เพื่อให้ประชาชนสามารถระงับข้อพิพาทได้ด้วยความสมานฉันท์ และผลักดันให้มีการใช้แนวทางการลงโทษที่หลากหลาย โดยเฉพาะการนำวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างอื่นแทนการลงโทษจำคุกมาใช้อย่างจริงจัง และเกิดประสิทธิผล ทำให้ศาลยุติธรรมมุ่งเป้าไปที่การระงับข้อพิพาททางเลือกด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายประธานศาลฎีกาและเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ศาลยุติธรรมทั่วประเทศจึงได้ดำเนินโครงการ “กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี” ในศาลยุติธรรม มาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาและดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ระงับข้อพิพาทคดีอาญา

การดำเนินโครงการสมานฉันท์ของศาลทั่วประเทศ ในแต่ละศาลได้ออกระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีมาใช้เองโดยมีลักษณะเนื้อหาทำนองเดียวกันกับระเบียบของศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีซึ่งใช้เป็นต้นแบบ ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่างเฉพาะระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ.2551 ศาลอาญากรุงเทพใต้โดยอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้ ออกระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี โดยให้เหตุผลในการออกระเบียบว่า โดยที่เป็นการสมควรให้มีระบบสมานฉันท์และสันติวิธีเพื่อการบริหารคดีเป็นไปอย่างมีระบบตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงกระบวนการและให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้จึงได้ออกระเบียบนี้ ซึ่งระเบียบดังกล่าวมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความอาญา และการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ในคดีอาญา รวมถึงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่สำคัญๆ

¹ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติมีความจำเป็นต้องเข้ายึดและควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สิ้นสุดลง ขณะศึกษามีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ประกาศ ณ วันที่ 22 กรกฎาคม พุทธศักราช 2557 โดยมาตรา 4 ภายใต้อำนาจหน้าที่ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้ ดังนั้น สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญในอดีตย่อมมิได้เปลี่ยนแปลง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ได้แก่ การแต่งตั้งผู้พิพากษาและผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ตามระเบียบข้อ 4 การให้อำนาจผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่สมานฉันท์ในเรื่องใดสามารถพิจารณาเรื่องนั้นได้อีกหากคู่ความไม่คัดค้านตามระเบียบข้อ 6 การให้อำนาจผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่สมานฉันท์สังคดีหรือพิพากษาคดีจำเลยที่รับสารภาพโดยถือว่าเป็นเจ้าของสำนวนตามระเบียบข้อ 7 การกำหนดประเภทคดีตามระเบียบข้อ 8 อำนาจสังคดีที่จำเลยปฏิเสธเข้าสู่กระบวนการตามระเบียบข้อ 9 การดำเนินการสมานฉันท์ตามระเบียบข้อ 12,13,14 การให้อำนาจศาลดำเนินการกระบวนการเป็นการลับต่อหน้าคู่ความทุกฝ่าย หรือ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะมีทนายความหรือบุคคลอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ตามระเบียบข้อ 15 อำนาจศาลสั่งให้พนักงานคุมความประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยตามระเบียบข้อ 16 การกำหนดเรื่องการสิ้นสุดกระบวนการตามระเบียบข้อ 20

การระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล มิได้ถูกระงับไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นการเฉพาะ ศาลยุติธรรมจึงได้ออกระเบียบศาลว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีของแต่ละศาลเอง เพื่อใช้ในการดำเนินการกระบวนการสมานฉันท์ระงับข้อพิพาทคดีอาญา โดยไม่มีกฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้ ทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาลตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมเพื่อการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล
2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และ สันติวิธีของศาลที่ขัดต่อหลักการตรากฎ
3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการกระบวนการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล

คำนิยามศัพท์เฉพาะ หรือคำจำกัดความ

“รัฐธรรมนูญ” หมายถึง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการ และเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อศึกษาถึงการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาลทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ สำหรับคดีอาญาอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลนับตั้งแต่ยื่นฟ้องจนถึงก่อนศาลมีคำพิพากษา เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล เพื่อศึกษาหาแนวทางแก้ไขปัญหาการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลตามรูปแบบที่เหมาะสมและให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญไทยระเบียบวิธีการศึกษา

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

สมมติฐาน และกรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ : กรณีศึกษาในชั้นศาล” เพื่อศึกษาปัญหาการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลและได้แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยมีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลตามรูปแบบที่เหมาะสมและให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญไทย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการดำเนินการศึกษา โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary research) หรือวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality research) เป็นหลัก โดยมีการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นต้นว่า ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ ผู้ประณอมหรือผู้ไกล่เกลี่ย เข้ามาเสริมการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นมาตรการหรือวิธีการอย่างหนึ่งที่จะทำให้เข้าถึงความยุติธรรม และเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า “ความยุติธรรม” สามารถเข้าถึงได้ หากสามารถดำเนินการตามมาตรการหรือวิธีการตามหลักของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด รวมถึงชุมชนมีความเห็นพ้องต้องกัน ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นระหว่าง “เหยื่ออาชญากรรม-ผู้กระทำความผิด-ชุมชน” โดยมีเวทีให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็น ได้เข้ามามีส่วนร่วมต่ออาชญากรรมอย่างแท้จริง การฟื้นฟูความสัมพันธ์ ตลอดจนผู้กระทำความผิดได้แสดงความรับผิดชอบและสำนึกผิดในการกระทำที่เกิดขึ้น และสิ่งที่แตกต่างจากวิธีอื่นคือการได้รับความช่วยเหลือ และไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อร่างกาย ทรัพย์สิน หรือความสัมพันธ์ อันได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิม รวมถึง สามารถสมานฉันท์ความแตกแยกให้กลับคืนปรองดองสมานฉันท์กันอีกครั้ง ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นและผู้กระทำความผิดไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ

การระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในระดับสากลนั้นมีอยู่หลายรูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบการไกล่เกลี่ยผู้เสียหาย-ผู้กระทำความผิด (Victim-offender mediation (VOM)) รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (family group conferences (FGCs)) รูปแบบพิจารณาแบบล้อมวง (Sentencing Circles) รูปแบบคณะกรรมการบูรณาการชุมชน (Community reparative board) ส่วนรูปแบบการระงับข้อพิพาทคดีอาญารูปแบบ “การต่อรองรับสารภาพ” หรือ “Plea bargaining” มีวัตถุประสงค์ในการลดปริมาณคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นหลัก มีแนวคิดต่างจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การระงับ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ข้อพิพาทคดีอาญาในรูปแบบ “การต่อรองรับสารภาพ” หรือ “Plea bargaining” จึงมิได้จัดอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในรูปแบบของการระงับข้อพิพาท คดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

หลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ปี ค.ศ.2002 ขององค์การสหประชาชาติ กล่าวไว้ว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถมีได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาภายใต้กฎหมายของประเทศนั้น และประเทศสมาชิกควรพิจารณากำหนดแนวทางและมาตรฐานว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และวิธีการการจัดการของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรนำ มาตรฐานการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในทางพิจารณาความซึ่งเป็นประกันความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย เช่น ไม่ควรถูกบีบบังคับหรือชักจูงด้วยวิธีอันไม่ชอบธรรมใดๆ ให้เข้าร่วมในวิธีการสมานฉันท์

การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ซึ่งระบบกล่าวหา เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน ให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองนั้น และยกฐานะผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาหรือจำเลย) จากเป็นกรรมในคดีเป็นประธานในคดี อันมีหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความที่สำคัญ เช่น หลักฟังความทุกฝ่าย (principle “audialteram partem”) หลักเปิดเผย (principle of public trial) เป็นต้น

นอกจากนี้พบว่า ประเทศไทยมีการปกครองประเทศที่ยึดหลักนิติรัฐ ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญมุ่งเน้นการจำกัดอำนาจรัฐและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยกฎหมายเป็นสำคัญ โดยการกระทำของรัฐต้องชอบด้วยกฎหมาย การกระทำของรัฐต้องอยู่ภายในขอบเขตของกฎหมาย ตลอดจนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยรัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยให้ประชาชนชาวไทยมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ มีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่ายสะดวกรวดเร็วและทั่วถึง ซึ่งแนวคิดการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมหรือความยุติธรรม มีรากฐานมาจากการยอมรับว่าสังคมเสรีประชาธิปไตยนั้นมีความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) คำว่า “การเข้าถึงความยุติธรรม” หรือ “การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม” (Access to Justice) ถูกนำมาใช้ในยุโรปเป็นครั้งแรกราว 40 ปีก่อนนี้ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นั้นก็จัดอยู่ในสิทธิของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้วย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในอดีตได้เพิ่ม หลักการในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice) เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิ ดังนั้น จะต้องมีการตรากฎหมายเพื่อกำหนดรายละเอียดในแต่ละเรื่องตามขอบเขตที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถทำให้มีการปรับปรุงการคุ้มครองสิทธิประชาชนให้เหมาะสม โดยหลักการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับหลักกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแห่งสหประชาชาติ ค.ศ.1966

การระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลของประเทศไทย มิได้ถูกระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นการเฉพาะ การที่ศาลยุติธรรมออกระเบียบศาลว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีของแต่ละศาลเอง เพื่อใช้ในการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ระงับข้อพิพาทคดีอาญา โดยไม่มีกฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้ ทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาลตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมเพื่อการระงับข้อพิพาทคดีอาญา โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล

ปัจจุบันศาลได้ดำเนิน โครงการสมานฉันท์ไปโดยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งขัดต่อแนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวมา ทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมเพื่อการระงับข้อ พิพาทคดีอาญา โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล เพราะประเทศไทยไม่มีกฎหมายกำหนดให้มี และไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอนและชัดเจนตามที่กฎหมายกำหนด ส่งผลให้ศาลดำเนิน โครงการสมานฉันท์ไปโดย อาศัยกฎหมายที่มีอยู่อันมีวัตถุประสงค์อย่างอื่นมาบังคับใช้แทน ทำให้การดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ของศาล ออกมาในรูปแบบผิดเพี้ยนไปในทำนองการต่อรองรับสารภาพ ส่งผลให้กระบวนการขาดแบบแผน ไม่เป็น เอกภาพ เป็นอุปสรรคในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลของประเทศไทย และทำให้การ ดำเนิน โครงการสมานฉันท์ของศาลไปกระทบต่อสิทธิของประชาชน โดยประชาชนไม่ได้รับสิทธิในทางเลือก ระงับข้อพิพาท โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามที่กฎหมายกำหนด ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึง กระบวนการยุติธรรมได้

จะเห็นได้ว่า การที่ประเทศไทยมิได้กำหนดรายละเอียดแห่งสิทธิในกระบวนการยุติธรรม คือ การระงับข้อ พิพาทคดีอาญา โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล จึงเป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อความ เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และไม่เป็นการส่งเสริมสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ตลอดจนส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยในวงกว้าง ไม่อาจแก้ไขปัญหา อาชญากรรมได้อย่างยั่งยืน

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีของ ศาลที่ขัดต่อหลักการตรากฎ

การดำเนินโครงการสมานฉันท์ของศาลทั่วประเทศ ในแต่ละศาลได้ออกระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติใน การสมานฉันท์และสันติวิธีมาใช้เอง เช่น ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และ สันติวิธี พ.ศ.2551 ศาลอาญากรุงเทพใต้โดยอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้ ออกระเบียบศาลอาญากรุงเทพ ใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี สรุปเนื้อหาที่สำคัญของระเบียบอันจะส่งผลต่อการบังคับใช้ ระเบียบ ได้แก่ การกำหนดประเภทคดีเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ การดำเนินการรูปแบบขั้นตอนวิธีการ ดำเนินการสมานฉันท์ และผู้รับผิดชอบและผู้ทำหน้าที่สมานฉันท์ ในการดำเนินโครงการดังกล่าว และโดยที่ศาล มิได้อ้างหรืออาศัยกฎหมายแม่บทฉบับใดที่ให้อำนาจศาลในการออกระเบียบศาลว่าด้วยแนวปฏิบัติในการ สมานฉันท์และสันติวิธีดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการ สมานฉันท์และสันติวิธีของศาลที่ขัดต่อหลักการตรากฎ ในการดำเนินโครงการสมานฉันท์ของศาล ดังนั้น จะเห็น ได้ว่าสภาพปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีของศาล ที่ขัดต่อหลักการตรากฎ ส่งผลให้ระเบียบดังกล่าวไม่มีสถานะเป็นกฎ ทั้งนี้ เนื่องจากออกระเบียบโดยมิได้อ้างหรือ อาศัยกฎหมายแม่บทฉบับใดที่ให้อำนาจศาลในการออกระเบียบศาลว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติ วิธี การที่ระเบียบดังกล่าวไม่มีสถานะเป็นกฎ ย่อมส่งผลต่อการบังคับใช้ของกฎที่ไม่ชอบด้วยกระบวนการตรากฎ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

และกระทบต่อความชอบด้วยกฎหมายในการกระทำของศาล ขัดต่อหลักนิติรัฐ เมื่อระเบียบข้างต้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญาและสิทธิเสรีภาพของประชาชน การบังคับใช้ระเบียบก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมประชาชน ไม่อาจทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้ และนอกจากกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้ว ยังทำให้การดำเนินกระบวนการสมานฉันท์สวนทางกับเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญด้วย

จะเห็นได้ว่า การที่ประเทศไทยมีกฎระเบียบศาลว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีของศาลที่ขัดต่อหลักการตรากฎ มาบังคับใช้ในกระบวนการสมานฉันท์ในชั้นศาล จึงเป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และไม่เป็นการส่งเสริมสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ตลอดจนส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยในวงกว้าง ไม่อาจคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนได้อย่างยั่งยืน

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล

ศาลทั่วประเทศได้ออกระเบียบศาลว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีมาใช้เอง เช่น ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ.2551 มีเนื้อหาที่สำคัญ เกี่ยวกับการกำหนดประเภทคดีเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ เกี่ยวกับการดำเนินการรูปแบบขั้นตอนวิธีการดำเนินการสมานฉันท์ และเกี่ยวกับผู้รับผิดชอบและผู้ทำหน้าที่ในการสมานฉันท์ ที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ปี ค.ศ.2002 ตลอดจนระบบการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา ส่งผลให้เกิดปัญหา 3 ประการ คือ ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดประเภทคดีเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการรูปแบบขั้นตอนวิธีการดำเนินการสมานฉันท์ และปัญหาเกี่ยวกับผู้รับผิดชอบและผู้ทำหน้าที่ในการสมานฉันท์ และปัญหา 3 ประการดังกล่าว ส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล ทำให้การดำเนินโครงการสมานฉันท์ของศาลมีปัญหาผิดรูปแบบ เพี้ยนไปในการทำงานต่อรองรับสารภาพ ทำให้เกิดปัญหากระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ โดยง่ายสะดวกรวดเร็วทั่วถึง เมื่อศาลดำเนินการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ก็เพื่อให้การเป็นไปตามนโยบายประธานศาลฎีกา และเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญในเรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรม กรณีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่ายสะดวกรวดเร็วและทั่วถึง ทั้งนี้ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นมาตรการที่สะท้อนให้เห็นถึง กระบวนการยุติธรรมนั้นสามารถเข้าถึงได้ ดังที่กล่าวมา ศาลดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ไม่สอดคล้องตามหลักแนวคิดทฤษฎีของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ย่อมทำให้ประชาชนไม่ได้รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ

จะเห็นได้ว่า การกระทำดังที่กล่าวมา จึงเป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และไม่เป็นการส่งเสริมสิทธิของประชาชน ตลอดจนส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยในวงกว้าง ไม่อาจแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้อย่างยั่งยืน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5
The 5th STOU Graduate Research Conference

ข้อเสนอแนะ

ปัญหาทางกฎหมายสามประการดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้
ผู้เขียนเห็นควรให้ประเทศไทยมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในลักษณะ 3 การฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมวด 1 การฟ้องคดีอาญา โดยปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำหลักการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมไกล่เกลี่ยผู้เสียหาย-ผู้กระทำความผิด (Victim-offender mediation (VOM)) มาใช้ในการระงับข้อพิพาทในชั้นศาล และกำหนดให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไปเมื่อคดีอาญายุติกันโดยข้อตกลงในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เนื่องจากประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะถึงรายละเอียดแห่งสิทธิในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล ไว้ให้เป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาชั้นศาลแก่ประชาชนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และไม่มีบทบัญญัติระดับกฎหมายให้อำนาจและกำหนดขอบเขตของศาลในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล ส่งผลให้ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญที่รับรองคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในอันที่จะทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง รวมถึงขัดต่อหลักนิติรัฐในเรื่องหลักความชอบด้วยกฎหมาย การกระทำของรัฐต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้และกำหนดขอบเขตของการใช้อำนาจรัฐเสมอ

นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นควรยกเลิกกฎระเบียบศาลว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีทั่วประเทศ และให้มีการบัญญัติกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหรือประมวลกฎหมายรองรับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลแทน เนื่องจากกฎระเบียบศาลดังกล่าวมีการตราและมีเนื้อหาของกฎระเบียบศาลขัดกับหลักกฎหมาย เช่น หลักนิติรัฐ การจำกัดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ปี ค.ศ.2002 ขององค์การสหประชาชาติ รวมถึงหลักการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา ประกอบกับการตรากฎระเบียบดังกล่าวขัดต่อหลักการตรากฎและหลักความชอบด้วยกฎหมายในการตรากฎอย่างรุนแรง ส่งผลให้กฎระเบียบดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีค่าบังคับเป็นกฎหมาย หากไม่มีการยกเลิกเท่ากับเป็นการบังคับใช้กฎระเบียบที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีเนื้อหาขัดกับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ปี ค.ศ.2002 ขององค์การสหประชาชาติ รวมถึงหลักการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาบังคับใช้กับประชาชน ขัดต่อหลักนิติรัฐ รวมถึงในส่วนการจำกัดสิทธิเท่าที่จำเป็น ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และไม่เป็นการส่งเสริมสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน กระทั่งกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยในวงกว้างไม่สอดคล้องเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญนั่นเอง

จากที่กล่าวมาผู้เขียนเห็นควรให้ประเทศไทยกำหนดประเภทคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลให้ชัดเจนแน่นอนโดยบทบัญญัติกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหรือประมวลกฎหมาย เนื่องจากประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดประเภทคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ศาล กล่าวอีกนัยคือ ไม่มีบทบัญญัติโดยกฎหมายที่กำหนดกรอบหรือขอบเขตของประเภทคดีอาญาที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล ส่งผลให้ศาลนำคดีที่ไม่เหมาะสมเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ ทำให้การดำเนินกระบวนการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลมีปัญหาไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมาย แนวคิด และทฤษฎี ทำให้ผู้กระทำความผิดกลับมกระทำความผิดซ้ำ ไม่อาจแก้ไขปัญหายาอาชญากรรมได้ ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นควรให้ประเทศไทยบัญญัติกฎหมายกำหนดประเภทคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ชัดเจน โดยมีขอบเขตดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นคดีอาญา
2. ต้องเป็นคดีอาญาที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายโดยตรง
3. คดีอาญานั้นจำเลยต้องให้การรับสารภาพก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
4. ต้องเป็นคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำไม่ถึง 5 ปี หรือปรับสถานเดียว
5. ผู้เสียหายและจำเลยต้องสมัครใจยินยอมเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ
6. ต้องเป็นจำเลยที่กระทำความผิดอาญาครั้งแรก

รวมถึง ควรให้ประเทศไทยกำหนดรูปแบบขั้นตอนวิธีการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล รวมถึงผู้รับผิดชอบและผู้ทำหน้าที่สมานฉันท์โดยบทบัญญัติกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหรือประมวลกฎหมาย เพื่อความชัดเจนแน่นอนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลในรูปแบบขั้นตอนวิธีการที่ถูกต้อง เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติโดยกฎหมายไว้เป็นการเฉพาะกำหนดรูปแบบขั้นตอนวิธีการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล รวมถึงผู้รับผิดชอบและผู้ทำหน้าที่สมานฉันท์ที่ชัดเจนแน่นอน ส่งผลให้การดำเนินกระบวนการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลมีปัญหาและผิดรูปแบบ ไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมาย แนวคิด ทฤษฎี กระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในวงกว้าง กระทบต่อสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ ผู้เขียนจึงเห็นควรให้ประเทศไทยบัญญัติกฎหมายกำหนดรูปแบบขั้นตอนวิธีการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล รวมถึงผู้รับผิดชอบและผู้ทำหน้าที่สมานฉันท์ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีขอบเขตดังต่อไปนี้

1. ควรกำหนดวิธีการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลในรูปแบบการประชุมไกล่เกลี่ยผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดหรือจำเลย
2. ควรกำหนดให้ผู้รับผิดชอบในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลเป็นองค์กรอื่นซึ่งมีความเชี่ยวชาญโดยตรง อาจเป็นภาครัฐหรือเอกชนที่มีโครงการสมานฉันท์ และไม่มีวัตถุประสงค์ในการค้ากำไร และให้ผู้ไกล่เกลี่ยจำนวน 2 คนเป็นผู้ทำหน้าที่สมานฉันท์ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีผู้พิพากษาในศาลนั้น
3. ควรกำหนดให้ผู้เสียหายและจำเลยหรือผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ได้โดยตนเอง หรือโดยคำสั่งศาลให้เข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ในชั้นศาลภายใต้เงื่อนไขความยินยอมของผู้เสียหายและจำเลยหรือผู้กระทำความผิด

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

4. ควรกำหนดผลของกรณีการดำเนินการกระบวนการสมานฉันท์ในชั้นศาลไม่สำเร็จ ให้ผู้รับผิดชอบส่งสำนวนคดีกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักโดยเร็ว และกำหนดห้ามนำพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี

5. ควรกำหนดผลของกรณีการดำเนินการกระบวนการสมานฉันท์ในชั้นศาลสำเร็จ ให้ผู้รับผิดชอบรายงานศาล และเมื่อศาลเห็นชอบด้วยข้อตกลงในกระบวนการสมานฉันท์และจำเลยหรือผู้กระทำผิดได้ปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นถูกต้องครบถ้วน ให้ศาลมีอำนาจสั่งระงับคดีนั้น โดยให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไปโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

6. ควรกำหนดให้ออกกฎหมายลำดับรองเพื่อกำหนดรายละเอียดหลักเกณฑ์และวิธีการสมานฉันท์ การแต่งตั้ง คุณสมบัติ และอำนาจหน้าที่ของผู้ทำหน้าที่สมานฉันท์

จากการศึกษาพบว่า หลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนิน โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ปี ค.ศ.2002 ขององค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถมีได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาภายใต้กฎหมายของประเทศนั้น และพบว่าในต่างประเทศที่มีความสำเร็จและดำเนินการกระบวนการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ประเทศเหล่านั้นได้มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล และมีการบัญญัติโดยกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหรือประมวลกฎหมายทั้งในส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญา ทั้งในเรื่องการกำหนดประเภทคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รูปแบบขั้นตอนวิธีการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รวมถึงกำหนดผู้รับผิดชอบและผู้ทำหน้าที่สมานฉันท์ ไว้เป็นแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม เช่น

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการมีการพัฒนากฎหมายโดยปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีบทบัญญัติในลักษณะของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์รูปแบบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทางอาญาระหว่างผู้เสียหาย-ผู้กระทำความผิด (Victim-offender mediation (VOM)) นำมาใช้ในชั้นศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

ประเทศแคนาดา ได้มีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาในมาตรา 717(1) เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย ที่ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมาแล้วในคดีแพ่งมาปรับใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

ประเทศนิวซีแลนด์ มีกฎหมายรองรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิพากษาลงโทษ พระราชบัญญัติว่าด้วยการพักโทษ พระราชบัญญัติว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม กฎหมายทั้งสามฉบับตระหนักถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้เป็นกระบวนการที่ชอด้วยกฎหมาย ส่งเสริมให้มีกระบวนการที่เหมาะสม และเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษหรือพักโทษ ประเทศนิวซีแลนด์โดยกระทรวงยุติธรรมของประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติที่ดีใน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไว้เป็นแนวทางในการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ ซึ่งการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ในรูปแบบประชุมไกล่เกลี่ยผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศแคนาดา และประเทศนิวซีแลนด์ มีแนวคิดในการกำหนดกรอบหรือขอบเขตของประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไว้อย่างชัดเจนแน่นอน กล่าวคือ มีการกำหนดให้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้ในคดีอาญาประเภทที่มีเหยื่อหรือเอกชนเป็นผู้เสียหาย ไม่ใช่กับคดีที่ไม่มีผู้เสียหายเป็นเอกชน เช่น คดีอาชญากรรม ความผิดต่อรัฐ และใช้กับคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพหรือสำนึกในการกระทำของตน อีกทั้ง ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายต้องสมัครใจยินยอมเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ด้วย นอกจากนี้ประเทศแคนาดายังมีแนวคิดนำไปใช้กับการกระทำความผิดครั้งแรกของผู้กระทำผิดไม่ใช่กับอาชญากรรมโดยสันดานหรืออาชญากรรมโดยอาชีพ นอกจากนี้ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศนิวซีแลนด์ มีแนวคิดให้ยึดหลักพิจารณาจากอัตราโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายสำหรับฐานความผิดนั้นๆ กล่าวคือ ประเทศนิวซีแลนด์ กำหนดความผิดที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลนั้นเป็นความผิดระดับกลางๆ มีอัตราโทษจำคุกระหว่างโทษจำคุกขั้นสูงต่ำกว่า 2 ปีกับโทษจำคุกขั้นสูงเกินกว่า 7 ปี ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่การระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกในระหว่าง 1 เดือนถึงขั้นสูงไม่เกิน 5 ปี หรือเป็นกรณีได้รับโทษปรับ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศแคนาดา และประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งประสบความสำเร็จในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบประชุมไกล่เกลี่ยผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ส่วนผู้รับผิดชอบและผู้ทำหน้าที่ในการสมานฉันท์มีแนวคิดที่ให้องค์กรอื่นที่มีโครงการไกล่เกลี่ยทั้งภาครัฐและเอกชนซึ่งมีความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะเป็นผู้รับผิดชอบและทำหน้าที่สมานฉันท์แทนองค์กรศาลและผู้พิพากษา ส่วนการเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์มีแนวคิดตั้งอยู่บนพื้นฐานความสมัครใจของผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย และหากดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ไม่สำเร็จก็จะส่งคดีคืนสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนหลัก เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป โดยมีแนวคิดที่ไม่ให้นำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ได้ในกระบวนการสมานฉันท์ไปใช้ในชั้นพิจารณา หากดำเนินกระบวนการสมานฉันท์สำเร็จมีแนวคิดที่จะทำให้อัตราการเป็นอันระงับไป

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หากประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหรือประมวลกฎหมายให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลรูปแบบการประชุมไกล่เกลี่ยผู้เสียหาย-ผู้กระทำผิด โดยนำแนวคิดการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลรูปแบบการประชุมไกล่เกลี่ยผู้เสียหาย-ผู้กระทำผิดของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศแคนาดา และประเทศนิวซีแลนด์ มาปรับใช้เป็นต้นแบบในการตรากฎหมายของประเทศไทย รวมถึงยึดหลักนิติรัฐและแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตลอดจนหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ปี ค.ศ.2002 ขององค์การสหประชาชาติ ในการดำเนินกระบวนการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล ก็จะทำให้ประเทศไทยมีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดรายละเอียดแห่งสิทธิในการระงับข้อพิพาทอาญาทางเลือกโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ทำให้ประเทศ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ไทยสามารถแก้ไขปัญหา ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมเพื่อการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล รวมถึงปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ระเบียบศาลว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีของศาลที่ขัดต่อหลักการตรากฎ ตลอดจนปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล อันสืบเนื่องมาจากเนื้อหาของกฎระเบียบศาลว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมาย แนวคิด และทฤษฎี ได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ทำให้ประเทศไทยสามารถพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ไปในแนวทางที่ถูกต้อง ถูกรูปแบบ เป็นสากลทัดเทียมนานาประเทศ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้ เป็นมาตรการทางเลือกหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการยุติธรรมสามารถเข้าถึงได้หากได้ดำเนินการถูกต้องตามหลักแนวคิดทฤษฎีของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รวมทั้งยังสร้างความน่าเชื่อถือและเชื่อมั่นในห้องกฤษฎีกา และลดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในวงกว้าง เป็นการส่งเสริมสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ทำให้ประชาชนมีสิทธิในการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และมีกฎหมายรองรับกระบวนการสมานฉันท์ในชั้นศาลที่ชัดเจน มีหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง ส่งผลถึงสามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้อย่างยั่งยืนสืบไป เป็นการสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญนั่นเอง

นอกจากนี้ ผู้เขียนเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(3) และเพิ่มเติมมาตรา 38/1 มาตรา 38/2 มาตรา 38/3 มาตรา 38/4 และมาตรา 38/5 ในบริบทของกฎหมายประเทศไทย ดังต่อไปนี้

1) แก้ไขมาตรา 39 (1) เพื่อกำหนดผลในทางกฎหมายในกรณีที่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประสบความสำเร็จ กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามข้อตกลงในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป

2) เพิ่มเติมมาตรา 38/1 เพื่อวางหลักเกณฑ์ทั่วไปในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์มาใช้ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญา

3) เพิ่มเติมมาตรา 38/2 เพื่อกำหนดให้มีผู้ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ และอำนาจหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์

4) เพิ่มเติมมาตรา 38/3 เพื่อกำหนดวิธีการประชุมไกล่เกลี่ยสมานฉันท์

5) การเพิ่มเติมมาตรา 38/4 เพื่อกำหนดกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ

6) เพิ่มเติมมาตรา 38/5 เพื่อกำหนดผลของข้อตกลงยุติคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

อนึ่ง การระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลจะสำเร็จลงได้ต้องอยู่ภายใต้หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ด้วย กล่าวคือ สามารถนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในบริบทของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลนั้น รัฐต้องให้ความสำคัญกับหลักการสำคัญ 6 หลักการ ได้แก่ หลักนิติธรรม (Rule of Laws) หลักคุณธรรม (Ethics) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หลักสำนึก

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

รับผิดชอบ (Accountability) หลักราคาคุณค่า (Value for Money) ผู้เขียนเสนอให้มีการศึกษากระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ภายใต้หลักธรรมาภิบาลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรกนก นวลงาม. (2556). การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบใกล้เคียงมาใช้ในชั้นพนักงาน
อัยการและศาล: ศึกษากรณีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา
วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ปริทัศน์มยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2550). “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : หลักการและแนวคิด” ในกระบวนการยุติธรรมเชิง
สมานฉันท์ หน้า 1-7 กรุงเทพมหานคร คณะทำงาน โครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน
กระทรวงยุติธรรม พิมพ์ครั้งที่ 1.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. (2554). “ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ใน แนวการศึกษาชุดวิชา
กฎหมายอาญาและอาญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 14 นนทบุรี บัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์หา
วิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พิมพ์ครั้งที่ 1.
- คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญสภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2550). รายงานจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ พร้อมร่าง
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช... (ฉบับเสนอสภาร่างรัฐธรรมนูญ) กรุงเทพฯ สำนัก
กรรมการ 3 สำนักงาน เลขธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- คณิต ณ นคร. (2555). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน พิมพ์ครั้งที่ 8
- จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ. (2548). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ “การกระบวนการยุติธรรมเชิง
สมานฉันท์: การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว).
- จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. (2550). “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : “ทางเลือก” ในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญา
สำหรับสังคมไทย” ใน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หน้า 9-28 กรุงเทพมหานคร คณะทำงาน
โครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรม.
- _____. (2550). “วรรณกรรมปริทัศน์ เรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การคืนอำนาจแก่เหยื่อ
อาชญากรรมและชุมชน” ใน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หน้า 53-66 กรุงเทพมหานคร
คณะทำงานโครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรม.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
- มานิตย์ จุมปา. (2551). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(พ.ศ.2550) กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 1.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ.2550.
- ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี ประกาศ ณ วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2551

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2554). กฎหมายปกครอง ภาคทั่วไป กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติราษฎร์ พิมพ์ครั้งที่ 1

วรเจตน์ ภาคีรัตน์ “หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม” วารสารจุลนิติ 9,1(มกราคม-กุมภาพันธ์ 2555) : 49-67

กุมภาพันธ์ 2549) : 44-54.

วิชัย ช่างหัวน้ำและคณะ. (2550). รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการประណ
ข้อพิพาทในคดีอาญา: ศึกษากรณีของศาลอาญา กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ. (2553). รายงานวิจัย เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท
คดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน กรุงเทพฯ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

สุภัทรา กรอุไร. (2554). องค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญอันจะนำไปสู่ความสำเร็จของการประណข้อพิพาท
ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมศักดิ์ ทิมพิทักษ์. (2555). ปัญหาและผลกระทบหากมีการนำหลักการต่อรองรับสารภาพมาใช้ รายงานผลงาน
ส่วนบุคคล หลักสูตรผู้บริหารในศาลชั้นต้น สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.

สรวิศ ลิ้มปรีงษ์ “การไต่ถามถึงพยานหลักฐานในคดีอาญาประណการณ์ของศาลนิวัติแลนด์ ตอน 1” วารสาร
ศาลยุติธรรมปริทัศน์ (มกราคม 2549) : 25-35.

สรวิศ ลิ้มปรีงษ์ “การไต่ถามถึงพยานหลักฐานในคดีอาญาประណการณ์ของศาลนิวัติแลนด์ ตอน 3” วารสาร
ศาลยุติธรรม ปริทัศน์ (มีนาคม 2549) : 44-52.

สรวิศ ลิ้มปรีงษ์ “การไต่ถามถึงพยานหลักฐานในคดีอาญาประណการณ์ของศาลนิวัติแลนด์ ตอน 5” วารสาร
ศาลยุติธรรม ปริทัศน์ (มิถุนายน 2549) : 37-47.

สรวิศ ลิ้มปรีงษ์ “การไต่ถามถึงพยานหลักฐานในคดีอาญาประណการณ์ของศาลนิวัติแลนด์ ตอน 7” วารสาร
ศาลยุติธรรม ปริทัศน์ (สิงหาคม 2549) : 43-51.

อัสวิน วัฒนวิบูลย์,ฐนันดรศักดิ์ บวรนนทกุล,สุณิย์ ถัลปะยะจิตร,เปมิกา สนิทพจน์. (2549). รายงานโครงการจัดทำ
แผนการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ
สำนักงานกิจการยุติธรรมกระทรวงยุติธรรม.